

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΔΙΑΣΦΗΣΕΙΣ

Περὶ τῆς Πατρίδος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου
ὑπὸ Νικ. Κατράμη ἱερέως
Ἐν Ζακύνθῳ, 1854.

— 0 —

Ποία ἡ πατρίς τοῦ Εὐγενίου, ἡ Κέρκυρα, ἢ ἡ Ζάκυνθος; — Εἰς τοὺς πλείστους ἴσως εἶναι ἄλλως ἀδιάφορον· ὁ ἱστορικός ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίζῃ μόνον τὸ ἀληθές· ὁ Ζακύνθιος ὅμως δὲν ἀνέχεται ν' ἀντιποιηθῇ ἄλλη νῆσος τὴν δόξαν τῆς καταγωγῆς τοῦ ἐξόχου τούτου ἀνδρός. Σειόμεθα μεγάλως τὸ αἶσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ, καὶ τοὶ ὁρμωμένοι ἐκ στενῶν ὁρίων, διότι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην μάλιστα ὑπῆρξεν αἴτιον, νὰ πορισθῶμεν πολλὰς νέας καὶ πολυτίμους εἰδήσεις περὶ τοῦ βίου τοῦ Εὐγενίου. Ὁ Συγγραφεὺς τῆς ἀναγγελλομένης ἐνταῦθα διατριβῆς, ἐφημέριος τοῦ ἐν Ζακύνθῳ Ναοῦ τῆς Φανερωμένης, ὠφελοῦμενος ἐκ τῶν ἀνά χειρας αὐτοῦ κωδίκων τοῦ Ναοῦ τούτου, ἐκ τῶν ληξιαρχικῶν πράξεων καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἀρχείοις συμβολαιογραφικῶν, ὡς καὶ ἐκ τινῶν ἐπιστολῶν τοῦ Εὐγενίου, διεξέρχεται τὸ πρόβλημά του προσάγων μαρτυρίας, καθ' ὧν δὲν ἐπιτρέπεται ἀντιλογία. Ἡ ἐν Κερκύρᾳ γέννησις τοῦ Εὐγενίου καὶ ἡ αὐτοῦ ὑπαρξίς οἰκογενεῖας Βουλγάρων συνετέλεον εἰς τὴν διάδοσιν τῆς γνώμης, ὅτι ὁ Εὐγένιος ἦτο Κερκυραῖος. Ὁ σύγχρονος αὐτοῦ ὅμως Ἰωάννης λονᾶς Κερκυραῖος (*Lettere di un Marchese Fr. Alb. Capacelli 1793*, ἐτυπώθη ἑλληνιστὶ Ἐνετίῃσιν 1802) δὲν ἀποκαλεῖ αὐτὸν συμπολίτην, καὶ τοὶ ἀμφιβάλλοντες, ἂν ἦτον ἐκ Πατρῶν, ἐκ Κρήτης, ἢ ἐκ Ζακύνθου. Ὁ Ἄνωνυμος συγγραφεὺς τῆς Ἱστορικοκριτικῆς Ἀπολογίας (ἐν Τεργέστῃ 1814), λέγει τὸν Εὐγένιον Ζακύνθιον κατὰ τὴν τῶν πολιτῶν μαρτυρίαν. Ὁ Κούμας θέλει αὐτὸν ἐκ Κερκύρας, ἐνθα ἐγεννήθη. Ὁ Γ. Αἰνιᾶν προσήγγισε μᾶλλον τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἐγεννήθη ἐκ γονέων, κατοικούντων μὲν τὴν Ζάκυνθον, ἀλλ' ἐν Κερκύρᾳ τότε παρεπιδημούντων. Εἰς μείζονα ὄλων πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀπόστασιν περιέπεσα ὅμως ἐγὼ (ὄρα Πανδῶρον Ἰαν. 1851), ὅστις τὸν ὠνόμασα ἀπευθείας Κερκυραῖον, προσεπιτραγωδήσας, ὅτι ἔχει τὸ γένος ἐκ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετένεγκον τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Τριφυθοῦτος. Ἐν τούτοις ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος (Κέρκυρα 1847 σελ. 74) ἀποδεικνύεται, ὅτι τὰ λείψανα αὐτοῦ μετεκομίσθησαν ὑπὸ τοῦ Καλοχαιρέτου. Κατόπιν δὲ, ἀνακαινισθείσης τῆς πόλεως καὶ ἐτέρωθεν μετκτικισθείσης, οἱ ἐκ Κερκύρας Βουλγαροὶ ἤγειραν ναὸν εἰς τὸν Ἅγιον, ὅθεν εἰς αὐτοὺς μετέβη δι' Ἀσημέννης τῆς μακαρίτιδος τὸ κατὰ κόσμον τῆς δευποτίας δικαίωμα τοῦ ἱεροῦ Λεγιάνου.

Καὶ ταῦτα περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Βουλγάρων· Ἀλλὰ ἐν Ζακύνθῳ ὑπῆρχον τρεῖς οἰκογένειαι Βουλγάρων, ἐξ ὧν ἡ μὲν εἶχεν ἐνορίαν εἰς τὸν Ναὸν τῆς Αναλήψεως, ἄλλη εἰς τὴν Αἰκατερίνην τῶν Συναϊτῶν καὶ ἡ τρίτη εἰς τὸν Ναὸν τῆς Φανερωμένης, ἐξ ἧς ἔχει τὸ γένος ὁ Εὐγένιος.

Τὰς μαρτυρίας τοῦ Συγγραφεῖς θέλομεν συνοψᾶν εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῆς πρώτης ἡλικίας τοῦ Εὐγενίου, συμπληροῦντες τὸ ἄλλοτε ἐπιχειρηθὲν διήγημα.

Τὰ βιβλία τοῦ Ναοῦ τῆς Φανερωμένης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17 αἰῶνος, μετενεχθέντα ἕνεκα λοιμοῦ, ἀπωλέσθησαν, ὥστε αἱ πρὸ τοῦ χρόνου τούτου ληξιαρχικαὶ πράξεις δὲν σώζονται. Ἀκολουθοῦντες ὅμως τὸ μνημόνιον τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου, εὕρισκομεν τὸν Εὐγένιον, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐλευθέριον, ἐκ πατρὸς Πέτρου, υἱοῦ τοῦ Δημητρίου ἔχοντος ἀδελφοὺς τὸν Γεωργίον καὶ Ἀλούσιον, τούτων δὲ πατὴρ ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης υἱὸς τοῦ Δαρείου ἱερέως, ἐξ οὗ ἀρχεται ἡ πιστοποιουμένη γενεὰ τῶν Βουλγάρων. Πότε καὶ ποῦ ἐγεννήθη ἐν τούτοις ὁ Ἐλευθέριος καὶ μετὰ ταῦτα Εὐγένιος; Τὰ βιβλία σιωποῦν, διότι κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου ἐν ἔτει 1716 κατέφυγον οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἰς Κέρκυραν, ἐνθα κατὰ τὴν κοινὴν παράδοσιν ἐγεννήθη. Ἀλλὰ διασκεδασθέντος τοῦ κινδύνου ἐπανήλθον πάλιν εἰς Ζάκυνθον καὶ τούτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ληξιαρχικῆς πράξεως τοῦ θανάτου τῆς μητρὸς τοῦ Εὐγενίου Τζανέτας, συμβάντος ἐν ἔτει 1721 Μαΐου 11.

Ὁ πρὸς πάμπαν θεῖος αὐτοῦ Ἀλούσιος εἶχε πολλὴν κτηματικὴν περιουσίαν καὶ ἄκραν φροντίδα, νὰ μὴ ἐκλείψῃ τὸ γένος του. Δύο μόνοι ἠδύναντο νὰ τὸν ἀπαλλάξωσι τῆς ἀνησυχίας ταύτης, ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἰωάννης, ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Γεωργίου καὶ ὁ ἀρτιγενὴς Ἐλευθέριος. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης, μὴ εὐπορῶν, δὲν ἐσκέπτετο περὶ γάμου, ὅθεν ὄλαι αἱ ἐλπίδες τοῦ Ἀλοῦσιου ἐσαλεύοντο ἐπὶ τοῦ ἀνεψιαδοῦ, δεικνύοντος προημεῖως φιλομάθειαν. Ὁ πατὴρ τοῦ Ἐλευθερίου μετήρχετο τὸ ἐμπόριον, ἀλλὰ μικρὰς ἀπελάμβανεν ὠφελείας, διότι δὲν εἶναι γνωστὸν ἂν κατέλιπε περιουσίαν. Ἀφοῦ ἐπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι του παρ' Ἀντωνίῳ Κατηφόρῳ διαπρέποντι εἰς παντοδαπὰς γνώσεις (ἱστορικοκριτικὴ Ἀπολογία §. 17), ἐπικρατεῖ λόγος (κατὰ τὸν Κούμαν), ὅτι καὶ ἐν Κερκύρᾳ ἠκροάσθη ὁ Ἐλευθέριος τὸν Ἱερατὴν Κασαδίαν. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, συμπληρώσας τὸ 19 ἔτος τῆς ἡλικίας του, κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθος, καταγράφεται ἐν τῷ μνημόνῳ τοῦ Ναοῦ τῆς Φανερωμένης ὡς ἔχων δικαίωμα ψήφου (δηλ. ἐν ἔτει 1735). Ἐπιτοτε ὅμως φαίνεται, ὅτι μετέβη εἰς Ἄρταν (Λογικὴ Εὐγ. σελ. 12) καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰωάννιναν, ἐνθα τότε ἐσχολάζευσεν ὁ Βελάνος Βασιλόπουλος. Ἡ ἀποδημία του προῆλθεν ἐκ τῆς ἀκρατικῆς πρὸς τὰ γράμματα ὁρμῆς. Ἀλλ' ἡ πρὸς ταῦτα προσήλωσις δὲν ἱκανοποιεῖ τὸν Ἀλούσιον, ὅστις ἤθελε μᾶλλον νὰ τὸν ἰδῇ καθιδρυμένον ἐν Ζακύνθῳ, διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν περὶ ἐξακολουθήσεως τοῦ γένους τῶν Βουλγάρων ἐπιθυμίαν του. Ἐβῆσεν ἴσως λόγος εἰς τὰς ἀκείας

του, ότι ο Έλευθέριος, ου μόνον δὲν ἐσκέπτετο νὰ πληρώσῃ τὰς ἐλπίδας ταύτας, ἀλλὰ μάλιστα, διὰ ν' ἀφοσιωθῇ ὅλως εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν παιδείαν, εἰδείκνυε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐναγκαλισθῇ τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Τότε ὁ Ἀλούσιος ἐστρεψε μᾶλλον τὴν προσοχὴν του πρὸς τὸν ἄλλον ἀνεψιὸν Ἰωάννην, καὶ ἐκθέτων τὴν διαθήκην του ἐν ἔτει 1737 (Σεπτεμβρ. 12) γράφει μὲν τοῦτον κληρονόμον, ἀλλὰ καταλιμπάνει καὶ εἰς τὸν Έλευθέριον μέρος τι τῶν κτημάτων του. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἰωάννης γράφεται κληρονόμος ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ παιδοποιήσῃ, διότι ἄλλως, ἐλλείψει ἀπογόνων, ἔστω καὶ ἐκ θήλυγονίας, ἐξ αὐτῶν τῶν δύο, ἀφιερῶνται ἡ περιουσία εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μέλλουσιν ἐκ τῶν εἰσοδημάτων κατ' ἔτος νὰ νυμφεύσῃ νέαν τινα.

Ὁ Έλευθέριος, καὶ τοι γνωρίζων τὰς διαθέσεις τοῦ πρὸς πάππον θεοῦ καὶ τὰς προσδοκωμένας ὠφελείας ἐκ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐπιθυμιῶν του, δὲν ἀπετρέπη ἐκ τῆς ἀποφάσεώς του, ἀλλὰ καταφρονῶν τὰ τοῦ κόσμου ἠσπύκη τὴν ἱερωσύνην, χειροτονηθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις ἱεροδιάκονος ὑπὸ τὸ γνωστὸν εἰς ἡμᾶς ὄνομα Εὐγένιος. Μολις ὀκτὼ μῆνας μετὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης του, μαθὼν τοῦτο ὁ Ἀλούσιος, ἀπώλεσε πᾶσαν ἐλπίδα, ν' ἀποκτήσῃ ἐκ τοῦ Έλευθερίου ἀπογόνους, ὅθεν διὰ κωδικέλλου ἐτροποποίησε τὰς περὶ αὐτοῦ διατάξεις, μεταβάλλον εἰς καταπίστευμα τὰ πρὸς αὐτὸν καταλειφθέντα, ὅπως μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἀποκατασταθῶσιν εἰς τὸν συγκληρονόμον του Ἰωάννην ἢ εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ (1738 Μαΐου 21).

Ὁ Εὐγένιος, ὠθούμενος πάντοτε ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ν' αὐξήσῃ τὰς γνώσεις του, μετὰ τὴν χειροτονίαν του μετέβη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Παταυίου. ἀκμάζον τότε, καὶ παρέχον ἀρθρα τὰ μέσα τῆς διδασκαλίας τῶν ἐπιστημῶν, ὅπως κατὰ τὴν πρόσδον τοῦ αἰῶνος ἀνεπτύχθησαν. Ἐξαιρέσει τῶν νομικῶν μαθημάτων, ὅλα τὰ λοιπὰ ἠκροάζετο μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας, πρὸ πάντων δὲ τὰ φιλοσοφικὰ καὶ φυσικομαθηματικά. Ἡ χημεία τότε ἐσπαργαυότο καὶ δὲν εἶναι πιθανόν, ὅτι ἐδιδάσκετο, ἀλλ' ἡ φυσικὴ καὶ ἡ ἀστρονομία ἤδη ἐσυστηματοποιούντο. Ἀντλήσας μετ' ἀκαμάτου φιλομαθείας διήλθε διὰ τῆς Ἑνετίας, ἔνθα ὁ ἐκφωνηθεὶς παρ' αὐτοῦ λόγος ἐπ' Ἐκκλησίας καὶ ἡ λοιπὴ συμπεριφορὰ αὐτοῦ ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν ὄλων, καὶ ἰδίως τῶν Μαρουτζῶν, οἵτινες ἐκτοτε ἰσως συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ συστήσωσι νέον σχολεῖον εἰς τὴν πατρίδα των, τὰ Ἰωαννίνα, διευθυνόμενον ὑπὸ ἀνδρὸς εκπαιδευθέντος τὰς ἐπιστήμας εἰς τὴν καθέδραν αὐτῶν, καὶ δυναμένου νὰ εἰσάξῃ εἰς τὰς παραδόσεις νέας μεθόδους καὶ νέας γνώσεις.

Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι ἐλάμβανε βοηθήματα ὑπὸ τοῦ Ἀλούσιου, παρακινουμένου ἐκ τῶν πληροφοριῶν, ὅτι αἱ θυσίαι ἔφεραν καλλίστους καρπούς. Ὁ Ἀλούσιος ὁμοίως ἦτο κατὰ πρῶτον λόγον Βούλγαρις καὶ κατὰ δεύτερον Ζακύνθιος. (1) Πέραν τῆς νήσου του δὲν ἐνόμιζεν, ὅτι ἐχρεώσεται νὰ ἐκτείνῃ τὴν φρον-

τίδα του. Ὄταν λοιπὸν ὁ Εὐγένιος ἐπέστρεψεν εἰς Ζάκυνθον, ἐπέμεινεν ἐκεῖνος ὥστε, μὴ ἐκπληρώσας τὴν πρώτην εὐχὴν του τῆς παιδοποιίας ὁ ἀνεψιαδὸς του, νὰ ἐκπληρώσῃ τοῦλάχιστον τὴν ἄλλην, μένων ἐν Ζακύνθῳ καὶ ὑπηρετῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Φανερωμένης. Ἀλλὰ κατὰ τὸν κανονισμόν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, οἱ ἐφημέριοι ἐπὶ δύο μόνον ἔτη ἐξελέγοντο ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων, τῶν ὁποίων ὠφείλεν ὁ ὑποψήφιος νὰ ἐπιζητήσῃ τὰς ψήφους. Ὁ Εὐγένιος ἐνόμισεν ἀνάξιον ἑαυτοῦ, νὰ ἐριθείσῃ, ἄλλως τε δὲ ὡς ἐφημέριος δὲν ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ ἐπιωφελεῖς τὰς γνώσεις του κατὰ τὸν σκοπὸν του. Ἀπεχαιρέτησεν ἐπομένως τὴν πατρίδα του καὶ βοηθεία τῶν Μαρουτζῶν ἐσύστησεν ἐν Ἰωαννίνοις τὴν νέαν Σχολήν. Τοῦτο ἐτέραξεν εἰς ἄκρον τὸν Ἀλούσιον, τοῦ ὁποίου ὅλα τὰ περὶ Εὐγενίου σχέδια ἐμταυώθησαν.

Ὡς ἐκ τούτου τὴν 18 Ἰουνίου 1742 προσθέτει νέον κωδικέλλον εἰς τὴν διαθήκην του, δι' οὗ ἀνακαλεῖ πᾶν τὸ καταλειφθὲν εἰς τὸν Εὐγένιον, αἰτιολογῶν ὅτι, ἀφοῦ ἡ λογιότης του κατὰ τὰ τάλαντα, τὰ ὁποῖα ὁ Κύριος τὸν ἔχαρισε, ἠξιώθη νὰ λάβῃ τὸ Σχολεῖον τῶν Ἰωαννίνων, καὶ ἰκανὸν μισθόν, δὲν ἔχει πλέον χρεῖαν τῆς βοηθείας τοῦ θεοῦ του. Ἡ πικρία τῆς αἰτιολογίας δεικνύει ἀποχρώντως τὴν ἀγανάκτησίν του. Μετὰ ἐν ἔτος ὁμοίως (1743 Μαΐου 4), πνέων τὰ λοιπὰ, ἐνεθυμηθὲν πάλιν τὸν Εὐγένιον, καθ' οὗ ἡ ὀργή του κατεπραύθη. Ἐκάλεσε λοιπὸν τὸν Συμβολαιογράφον, πρὸς ὃν ὑπηγόρευσε νέον κωδικέλλον, καταλιμπάνων πάλιν δι' αὐτοῦ τὸ πρὶν καταπίστευμα εἰς τὸν Εὐγένιον, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς εἰς Ζάκυνθον ἐπανόδου.

Μετὰ δέκα περίπου ἔτη, ὅταν τοῦ Εὐγενίου ἡ ὑπόληψις ἠξήσεν, καὶ πρὶν ἔτι μεταβῆ εἰς τὸν Ἄθω, οἱ ἐπίτροποι τοῦ Νεοῦ τῆς Φανερωμένης συνησθάνθησαν ποίου ἀνδρὸς ἐστερήθησαν. Συνελθόντες λοιπὸν ἐψήφισαν ἐξαιρέσειν εἰς τὴν διετῆ διάρκειαν τῆς ἐφημερίας, ἂν τύχῃ ἱερεὺς σπουδαῖος, ῥήτωρ καὶ κήρυξ τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐνορίας αὐτῶν. (Πράξις 25 Ὀκτωβρ. 1752). Ἡ πράξις αὕτη τιμᾷ τοὺς συμπολίτας του, γνωρίσαντας τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρὸς, δὲν ἦτον ὁμοίως ἀρκούν ἐνδόξιμον, ὥστε ὁ Εὐγένιος, μεταβάλλον περεῖν, νὰ περιορίσῃ τὴν ἐνέργειάν του ἐντὸς τῆς ἐνορίας τῆς Φανερωμένης.

Αἱ πληροφορίες αὗται εἶναι μεγάλου λόγου ἀξίαι πρὸς ἐκτίμησιν τῶν φυσικῶν διαθέσεων τοῦ Εὐγενίου. Ἐνῶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐλάτρευον τὴν ἰδέαν τοῦ γένους τῶν Βουλγάρων καὶ ἐνεπνέοντο ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων τοῦ μικροπολίτου, αὐτὸς ἐνωρὶς ἐφλέγη ὑπὸ τοῦ πόθου τῶν γραμμάτων, καὶ παρκοῦν τὰς προτροπὰς καὶ τὰς εὐχὰς ἐκείνου, παρ' οὗ προσεδόκα μεγίστας ὠφελείας, καὶ πατρίδα καὶ κόσμον ἐγκατέλειψε, διὰ ν' ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν διδασκαλίαν.

Ἡ προτίμησις του μεγάλως ἀντημεψίθη, διότι καὶ δόξαν, καὶ τιμὰς, καὶ ὠφελείας ἀπέκτησεν. Ἐπίσκοπος ὢν Σλαβωνίου καὶ Χερσῶνος, καὶ εὐπορῶν ἐνεθυμήθη τοὺς συγγενεῖς του, τοὺς ἐβοήθησεν ἀφθόνως καὶ ἐπεθύμησε πάλιν τὴν πατρίδα του ὡς ἀναπαυ-

(1) Κατὰ τοῦτο δὲν ὠμοίωζε τοὺς σήμερον συμπολίτας του.

τήριον τῶν ἀτρώτων κόπων του. Αἱ περὶ τούτου ἐπιστολαί, γεγραμμέναι κατὰ τὸν εὐτράπελον τρόπον τοῦ Εὐγενίου, ἀστειζομένου μάλιστα περὶ τοῦ ἐνδόξου γένους του, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπόσπασσις ποσῶς δὲν τὸν λυπεῖ, εἶναι ἐπίμετρον τῶν παρὰ τοῦ φιλοτίμου Ἰερῶος Κατράμη φιλοπονηθεισῶν διασαφήσεων.

Τὸ κατ' ἐμὲ πλέον δὲν διστάζω, ἂν ὁ Εὐγένιος ἦτο Ζακύνθιος, οὔτε ὑπάρχει ἀνάγκη ἄλλης ἀποδείξεως, πλανηθεὶς δὲ περὶ τούτου ἄλλοτε, ὥστε νὰ τὸν ὀνομάσω Κερκυραῖον, παρηγοροῦμαι, διότι ἡ πλάνη μου ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀξιόλογον ταύτην διατριβήν.

Π. ΚΑΛΑΙΓΑΣ.

ΘΕΜΙΣ

Η ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

Συντασσομένη ὑπὸ διζφύρων νομομαθῶν,
ἐκδιδομένη δὲ ὑπὸ Λεωνίδα Σγαῦτα.

Τόμος 6. 1854.

—o—

Ὁ Κύριος Λεωνίδας Σγαῦτας ἐδημοσίευσεν πρό τινος καιροῦ ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ συγγράμματι δύο δικονομικὰς πραγματείας τοῦ μακαρίτου Χριστοδούλου Ρουσσόπουλου, ἀντισταγγαλέως παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ καὶ ὑψηλοῦ ἐν τῷ τοῦ Ὁθωνος Πανεπιστημίου. Αἱ πραγματείαι αὗται εἰσὶ τὸ κείμενον τῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πανεπιστημίῳ παραδόσεων τοῦ ἐμβριθοῦς καὶ σεμνοῦ ἐκείνου λειτουργοῦ τῆς Θεμίδος, ὁστις, ἀποθανὼν ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τοῦ σταδίου του, κατέλιπεν ἐντε τῷ δικαστικῷ συλλόγῳ καὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἀνεξάλειπτον τὴν μνήμην τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς παιδείας του, ἀφορῶσι δὲ δύο ἐκ τῶν σπουδαιωτέρων καὶ δυσκολωτέρων τμημάτων τῆς πολιτικῆς δικονομίας, τὸ περὶ ἐνδίκων μέσων (σελ. 1—82.) καὶ τὸ περὶ ἀποδείξεων (σελ. 83—382).

Ἡ ἀκριβὴς παράθεσις τῶν Ῥωμαϊκῶν, Βυζαντινῶν, Γαλλικῶν καὶ Γερμανικῶν ὀρισμῶν ἀρ' ὧν ἐρανίσθη ὁ ἡμέτερος νομοθέτης τὰς διατάξεις τῆς Ἑλληνικῆς πολιτικῆς δικονομίας, ἡ ἐμβριθὴς συζήτησις τῶν ποικίλων ζητημάτων καὶ πρὸ πάντων ἡ σαφήνεια καὶ ἡ λογικὴ τάξις τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς λύσεως αὐτῶν, καθιστῶσι τὰς μελέτας ταύτας πολῦτιμον ὄνηγόν τῶν περὶ τὴν δικονομίαν ἀσχολουμένων, ὧν οἱ πλείστοι, στερούμενοι τῶν εἰς ξένας γλώσσας γεγραμμένων δικονομικῶν συγγραμμάτων, εἶχον μόνον βοηθὸν τὸ κείμενον τοῦ νόμου, διότι ὡς γνωστὸν ἡ δημοσίευσις τῆς σοφῆς περὶ δικονομικοῦ δικαίου συγγραφῆς τοῦ Κ. Γ. Φέδερ διεκόπη πρὸ ἑπτὰ ἐτῶν μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ 1 Τόμου (ὁστις πραγματεύεται περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν πρώτων 20 ἀρθρῶν τῆς πολιτικῆς δικονομίας) καὶ κύριος οἶδε ἂν καὶ πότε θέλει ἐξακολουθήσει.

Εὐχόμεθα δὲ νὰ περατώσῃ ὁ Κ. Σγαῦτας τὸ ἀποῖον ἀνέλαβεν ἔργον, δημοσιεύων καὶ τὰς λοιπὰς δικονομικὰς πραγματείας τοῦ αἰοδίου Ρουσσόπουλου ἐπ' ἀγαθῇ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν πολλῶν ἐν Ἑλλάδι ὑπηρετῶν αὐτῆς.

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑΙ.

Ὑπὸ *I. Ν. Σταματίου*
Λευκαδίου.

Ἐπὶ τοῦ Συγγράμματος
τοῦ *Κ. Κ. Σακελαροπούλου.*

Ἐπιγραφόμενου.

Ἐγχειρίδιον Ἑλληνικῆς Παλαιογραφίας.

Μελίτη. 1837. εἰς φυλ.

» Πᾶν' ἐστὶν ἐξευρεῖν, ἐὰν μὴ τὸν πόνον
» φεύγῃ τις, ὅς προσέσται τοῖς ζητούμενοις *
Στοβ.

—o—

Ἡ σύνταξις Ἐγχειριδίου τῆς Ἑλληνικῆς Παλαιογραφίας εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν εἶναι βέβαια ἀναγκαιοτάτη, διότι οἱ Νεοί μας, δυσκολευόμενοι νὰ τὴν σπουδαζῶσιν εἰς ξένας γλώσσας, ἀγνοοῦσι τὴν μέθοδον τοῦ ὀρθῶς ἀναγίνωσκειν τὰ αὐτόγραφα μνημεῖα τῶν προγόνων των, ἅτινα καὶ τὴν ἱστορίαν ἀναπτύσσουσι, καὶ τὴν γλῶσσαν πλουτίζουσι. Τὴν ἀνάγκην ταύτην πρὸ πολλοῦ ἤδη αἰσθανθεὶς καὶ ὁ ἀξιότιμος Κ. Σακελαρόπουλος, δὲν ὤκνησε νὰ προσφερθῇ εἰς τὴν θεραπείαν τῆς, συντάξας τὸ προκείμενον ἔγχειρίδιον, ὅπερ βεβαίως ἤθελε πληρῶσαι τὸν σκοπὸν του, ἂν ἤρθετο ἐξ ὑγιεινῶν πηγῶν. Ὁ ἴδιος ὁμως ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι συνηρανίσαστο αὐτὸ ἀπὸ τῶν πρὸ Βοικχίου πτωχῶν Συλλογῶν τοῦ Μοντερχλονίου (α) καὶ Πλακεντίου, (β) καὶ ὅτι τὴν πολῦτιμον καὶ πάσης ἄλλης νεωτέρην συλλογὴν τοῦ Γερμανοῦ τούτου (γ), δι' ἧς ἠδύνατο νὰ παράξῃ τί τέλειον, δὲν ἔλαβεν εὐκαιρίαν νὰ συμβουλευθῇ κἀν ὡς ἔπρεπε οὐδ' εἰς τὰς ὀλίγας τοῦ Ἐγχειριδίου του Ἐπιγραφάς. Περιορίσθη ἄρα εἰς ὀλίγους τύπους καὶ κανόνες τῆς παναρχαίας παλαιογραφίας, ἐνῶ σπουδῆς ἀξία εἶναι καὶ ἡ μεταγενεστέρα. Ἡ ἔλλειψις δὲ αὕτη ἴσως ἐδύνατο νὰ παροραθῇ ἂν τὸ πλεῖστον τῆς πραγματείας δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ τῶν νόθων ἐπιγραφῶν τοῦ φουρμόντου, ἐξ ὧν παράγονται καὶ τύποι γραμμάτων, καὶ κανόνες ὀρθογραφίας ἐσφαλμένοι. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐπιχειροῦντες νὰ διορθώσωμεν καὶ συμπληρώσωμεν ὅσον ἐνεστι τὸ προκείμενον Σύγγραμμα, ὅπως τὸ ἀναδείξωμεν ὅπως οὖν ὠφέλιμον τοῖς ὁμογενέσι, νομίζομεν ὅτι δὲν θέλομεν λυπήσει

(α) Palaeograph. Graec. Paris. 1708.

(β) Epitome Graecae Palaeograph. Rome 1735.

(γ) Corpus Inscriptionum Graecarum — Berlini — 1822.